

K R Ó N I K A

SÜRGŐS KÉRELEM a Magyar Iparművészet olvasóihoz. Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat tagjaihoz és e folyóirat olvasóközönségéhez intézett felhívások már sokszor utaltak a Társulatra és a szerkesztőségnek a Magyar Iparművészet fentartásáért folyó heroikus küzdelmére. Jól tudják a Társulat vezetői éppúgy, mint a szerkesztőség, hogy folyóiratuk csak akkor teljesítheti fontos hivatását, ha gyakrabban jelenhetik meg, mint most és ha füzeleinek száma és tartalmuk bősége eléri a békebeli évfolyamokét. Ez teljesülhetne is, ha a lap t. olvasói szeretettel karolnák fel a Magyar Iparművészet ügyét és új tagok, illetve előfizetők gyűjtésével hozzájárulnának a lap anyagi megerősödéséhez. Ezért fordulunk most teljes bizalommal a Magyar Iparművészet minden olvasójához azzal a sürgős kérelemmel, hogy szerezzenek legalább egy-egy új tagot vagy előfizetőt. Ezzel hazai iparművészetünk ügyének tesznek szolgálatot, de saját érdekükben is cselekszenek, mert gazdagabban illusztrált, tartalmasabb lapot kapnak és módot nyújtanak évente több füzet kiadására. Azzal a reménnyel adjuk közzé kérésünket, hogy most is számíthatunk olvasóink lelkes és hathatós támogatására.

KITÜNTETETT IPARMŰVÉSZEK. Az Orsz. M. Iparművészeti Társulat 1925. évi jubiláris kiállítása ismét alkalmat adott a vallás- és közoktatásügyi miniszter által az iparművészet terén működő érdemes tervezőművészek kitüntetésére alapított és a képzőművészeti állami nagy aranyéremmel egyenrangú iparművészeti állami nagy aranyéremnek, továbbá a kereskedelemügyi miniszter által alapított iparművészeti állami nagydíj, iparművészeti érmek és munkásjutalmak odaitélésére, illetve adományozására. Az illetékes bírálóbizottságok javaslata alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter az iparművészeti állami nagy aranyérmeket Kozma Lajos építőművészenek adományozta. A bírálóbizottság felterjesztésében különösen hangsúlyozta, hogy javaslataiban nem annyira a jubileumi kiállításon szerepelt iparművészeti tárgyait vette tekintetbe, hanem méltányolta Kozmának összműködését az iparművészet különböző ágaiban és különös elismeréssel emlékezett meg a grafika terén elért sikereiről és úttörő munkásságáról. A kereskedelemügyi miniszter a mesterségbeli kiváló munka jutalmazására szolgáló kitüntetései közül az állami nagydíjat a Társulat bírálóbizottságának javaslata szerint a miniszter Jakab Gyula asztalosmesternek adományozta, iparművészeti érmeit pedig a Seenger Béla r.-t.-nak, a

„Keramos” agyagipargyárnak (Nógrádverőce), Houba Antal és fiai asztalosmestereknek, Mayhen Ferenc asztalosmesternek és ifj. Grossmann Ármin kárpitosmesternek s végül a nyolc, egyenként 400.000 koronás munkásjutalmat Fenyvesi Bertalan, Schrödel Lajos, Halovics Lajos, Fábrián Pál, Steinlauf Simon, Pertián Adolf, Molnár Antal és Páray János művezetőknek, illetve segédeknek adományozta. Az Orsz. M. Iparművészeti Társulat elnöksége a legutóbb tartott választmányi ülésén ünnepelte a kitüntetett és jutalmazott kiállítókat.

VIG ALBERT ÉS SEBESTYÉNNÉ, STETINA ILONA NYUGALOMBA VONULÁSA. A hazai ipari oktatásnak két érdemes vezetőalakja vált meg ezévi január havában eddig viselt hivatalától, hogy jól megérdemelt nyugalomban pihenje ki több évtizedes ernyedetlen, sikeres és áldásos munkájának fáradságait. Vig Albert építészek készült, majd igazgatója lett a szegedi ipariskolának, hogy később Szerényi Józseftől főigazgatói hatáskörrel átvegye a kereskedelemügyi tárca ügykörébe tartozó ipari szakiskolák irányítását és felügyeletét. E minőségben hervadhatatlan érdemeket szerzett ipari oktatásunk fejlődése körül, amelynek érdekében önfeláldozó és szakavatott munkásságot fejtett ki. Amikor pedig a nagy összeomlás bekövetkezett s elvesztettük ipari oktatóintézeteinknek az ország periferiáin elhelyezett javarészt, akkor is csüggedés nélkül dolgozott, hogy megmentsük a menthetőt és képzett iparosnemzedék nevelésével biztosítsuk iparunk fenmaradását és fejlődését. Nyugalmazása alkalmából a kormányzó öt buzgó érdemes, és eredményes munkássága elismerésül a helyettes államtitkári címmel tüntette ki. — Sebestyén Gyulánét, ki hosszú éveken át a nagynevű Zirzen Janka mellett tanárkodott az Erzsébet-nőiskolán, özv. Nendwicz Gusztávné halála után hívták meg a budapesti állami nőipariskola élére. E hatáskörében fejlett pedagógiai érzékét, szervezőképességét és bő tapasztalatait jól érvényesíthette a vezetésére bízott intézet javára, mely erélyes, de tapintatos vezetésével ipari oktatásunk egyik legfontosabb intézményévé vált. Nagy súlyt vetett az esztétikai szempontoknak a nőipari oktatás körében való érvényesülésére s ezért nyújtottak a nőipariskolai kiállítások oly sok, iparművészeti vonatkozásban is értékes láttnivalót a látogatóknak. Úgy az ő, mint Vig Albert főigazgató távozása fájdalomosan érintette a vezetésük alatt álló tanítószemélyzetet, mely mélyen meghatva búcsúzott szeretett vezéreitől.

VÉGH GUSZTÁV, Párisban élő jeles grafikusművészünkről már többször emlékeztünk meg e lapok hasábjain. Most újabb munkáiból hozhatunk két szemelvényt, mely ékes bizonyítéka mesterünk finom ízlésének és szuverén rajzbeli készségének. Honfitársunkat, kinek a londoni Studio nemrégén 4 oldalt szentelt (5 fekete illusztrációval és egy színes műmelléklettel) mindinkább méltányolja a külföld és számos kitüntető megbízást juttat neki, a kiállításokon pedig, amelyeken szerepel, mindig nagy elismeréssel adózik nemes művészetének. Végh Gusztáv előkelő művészi intézmények felkérésére a közeljövőben Londonban és Párisban kollektív kiállítást rendez műveiből.

LÁSZLÓ PÁL, Bécsben lakó magyar építész művei bemutatójának szenteli december havi füzetének jórészt az Innendekoration című előkelő darmstadti művészi folyóirat. Egy átalakított magyarországi kastélynak, egy prágai bárnak, egy bécsi lakásnak berendezéseit és egy berlini kályhagyár részére készített cserépkályhaterveket mutatja be ez a füzet. A tervek egy tetőtől-talpig modern, de fegyelmezett, finomizlésű művészlélek vallomásait érzékeltetik. Jeles honfitársunkat újabban az a kiténtetés érte, hogy tervét egy kannstatti bútorgyár által hirdetett és a stuttgarti múzeumban január hó 30-án eldöntött pályázaton résztvevő ezret meghaladó pályaművei közül első díjjal jutalmazták. Azt hisszük, olvasóink szívesen veszik, ha *László Pál* munkaságát és eredeti formanyelvét jellemző néhány tervét e számunkban bemutatjuk. v

HARANGHY JENŐNEK, a kiváló grafikusnak újabb exlibriseiből mutatunk be egy sorozatot e füzetünkben. Jeles művésznk csodálatos könnyedséggel odavetett e rajzai képzelőerejének és rajzos készségének ékes bizonyítékai. v

CSÁKY JÓZSEF-ről, a Párisban élő magyar szobrászról lapunk 1924 III. számában emlékeztünk meg. Most újabb műveiből mutatunk be közvetlenül márványból faragott szoborművekről készült két reprodukciót, mely a fiatal mester stilizáló irányának fejlődéséről tesz biztosságot.

A CORVIN-ÁRÚHÁZ érdemes építómestereiről, *Mann József* és *Fiáról*, az áruház épületének ismeretése kapcsán kell megemlékeznünk. Ők vezették ennek az első modern magyar áruháznak széleskörű technikai tudást és eredeti megoldásokat igénylő építkezését és teljes megértéssel valósították meg a tervező építésznek, *Reiss Zoltánnak* intencióit.

SALAMON KIRÁLY TEMPLOMÁRÓL tartott érdekes fölolvast *Maróti Géza*, a sokoldalú jeles művész, a Magyar Mérnök- és Építészegyletben febr. 21-én. Ismertette Jeruzsálem városát és vidékét, a régi kelet- és középpázsiai műemlékeket, a híres templomról szóló bibliai és egyéb idézeteket, végül pedig bemutatta az alapos tanulmányok nyomán készült s a templom külsőjét és belsejét ábrázoló eredeti rekonstrukciós rajzait. A tanulságos előadást feszült figyelemmel kísérő hallgatóság nagy gyönyörűséggel nézte a fényképek és *Maróti* rajzai nyomán készült vetített képeket s végül lelkes tapsal hálálta meg az előadó érdekes magyarázatait.

A KORMÁNYZÓ A SEENGER BÉLA R-T. KÖ-FARAGÓ-IPARTELEPÉN. *Horthy Miklós* kormányzó nevével január hó 14-én meglátogatta a Seenger Béla r-t. kis Rókus-utcai nagyszabású kő- és márványipartelepét, ahol másfélórás időzése alatt a Seenger testvérek kalauzolásával behatóan megtekintette a modernberendezésű üzem egyes műhelyeit s nagy érdeklődéssel hallgatta vezetőinek magyarázatát. A magas vendégek egyes munkásokat megszólítással tüntettek ki. Ófömlőtsága távozásakor

a látottak felett való elismerésének és annak a biztos reményének adott kifejezést, hogy építőiparunknak a közel jövőben várható fellendülésével a gyár munkaslétszáma ismét eléri majd a háború előtti magaslatát.

AZ IPARMŰVÉSZET DEMOKRATIZÁLÁSA. Az Országos Iparegyesület felolvasó ülésén *Nádai Pál dr.* „Az iparművészet demokratizálása” címmel felolvasást tartott, amelynek keretében kifejtette, hogy az iparművészet demokratizálásának vágya először Ruskin és társainak esztétikai hitvallása volt, akik a gyáripari termelés silányságait akarták a jobb kézművestermékek általánossá tételével ellensúlyozni. Ez a mozgalom azonban csak céljai tekintetében tiszteletreméltó, de egyébként reakcióra vezet, mert egy középkori termelőformát akar a haladottabb industrializmus helyére ültetni. Sokkal egészségesebb a németek törekvése, akik a gépek és gyár segítségével törekszenek a széles néprétegek esztétikai igényeit kielégíteni. Már a háború előtt különböző szövetségek alakultak ott a munkások továbbképzésére, de igazi jelentőségére akkor emelkedett e mozgalom, amikor a nagyiparosok és művészek szövetsége vette kezébe kvalitások árú érdekében a propagandát. Az angol mozgalom tehát egy félszázad után diadalmaskodik, de pontosan az ellenkező termelési eszközökkel diadalmaskodik, mint ahogy azt apostolai hitték.

EGY ŐSRÉGI MAGYAR MŰHELY KÖLTÖZKÖDÉSE. Nagy híre van már századok óta a debreceni könyvkötőmesterségnek. Könyvkötősei: a jellegzetes virágdíszes pergamentel borított foliások már a XVII. században eljutottak Párisig, sőt a protestáns hitsorsosok révén Hollandiába is, mely ország pedig a kézművesség klasszikus hazája. A legrégebb debreceni könyvkötőmester, akiről tudunk, zalafői *Bekes*, aki 1540 körül dolgoztatott. Műhelyét a protestáns *Dávidházy* papi familia örökölte, mely az ellenreformáció idejében, amikor fosztották papi tisztségétől, erre a mesterségre adta magát. Az immár *Dávidházy* cégérű műhely kötési a milleniumi s az 1900. évi párisi világkiállításon méltó feltűnést keltettek. Különösen a kéziaranyozással díszített könyvtáblákat csodálták, melyek pedig a XVII. és XVIII. század óta használt bélyegzőkkel készültek. A műhely utolsó mestere, *Dávidházy Kálmán* ma már aggkorát éli és belefáradt a munkába. A háború óta a megrendelők is el-elmaradtak, úgyhogy üzeme folyton csökkent. Végre arra kényyszerült, hogy műhelyének régi berendezését és szerszámait eladja. Akadt is vevője Budapestről, aki nemsokára a fővárosba hozatja a debreceni kultúrának e tiszteletreméltó emlékeit.

HORGOLT GOBELINT mutatott be az Orsz. M. Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításán *Mesterházy Nagy Lászlóné*, az iparművészet sok ágában hivatottsággal és sikeresen munkálkodó műkedvelő úrnő. A mintegy háromméter széles faliszőnyeget *dr. Supka Gézáné* tervezte régi francia gobelinről vett

Haranghy Jenő: Ex libris.

motívumok felhasználásával és színezése is emlékeztet a párisi Cluny-múzeumban látható korai reneszánsz-korabeli komoly hangulatú faliszőnyegekre. A horgolást, tudunkkal Mesterházy Nagy Lászlóné alkalmazta először gobelinszerű faliszőnyeg készítésére és e próbálkozása teljes sikerrel járt, mert elérte a valódi gobelinek hatását. Természetes, hogy nem minden gobelinterv alkalmas a horgolással való megvalósításra. Ehhez a minta teljes stilizáltsága kell; árnyalatok és valóságosság visszaadására ez a technika kevésbé alkalmas. Nagy előnye, hogy a horgolt gobelin készítése sokkal gyorsabban halad, mint az úgynevezett ó-gobelin, vagy haut-lisse gobelin-technika finom tűmunkája.

KNER IZIDOR. Az Országos Iparegyesület 1925. évi aranyérmével Kner Izidort tüntette ki. Az elismerés nem utolsó helyen a gyomai könyvnyomtatómester iparművészeti érdemének megbecsülése. A magyar sokszorosító iparművészetnek alig van tiszteltreméltóbb otthona, mint ez az alföldi nyomda. Egy emberöltő óta a magyar grafikusművészek legjava dolgozott Kner Izidorról együtt, egyrészt, hogy az izléstelen összetakolt nyomtatványok helyébe Budapesttől a legeldugottabb falvakig nemcsak műszaki, de művészi szempontból is elsőrendű nyomtatványok kerüljenek, másrészt pedig, hogy a legszebb magyar könyvek testet öltsenek. A báli meghívók milliói vitték szét az országba jeles grafikusaink műveit tökéletes kiállításban. A század elején divó izlés ma már szerencsére túlhaladott termékei céltudatosan helyet adnak a modern grafika művészi szempontból is elsőrangú produktumainak. Geiger Richard rajzai után Örkényi, Greff, Muhits, Divéky, Vadász Miklós munkáinak ezer és ezer példánya nemcsak a Kner-nyomda hírnevét öregbítette messze túl a Lajtán is, hanem különösen a magyar vidék izlésének fejlesztése terén valóságos kultúrmissziót végzett.

Már a Kner-féle báli meghívóknál is kifejezésre jutott az a törekvés, hogy a forma a száz- és száz-féle célkitűzéshez igazodjék és hogy a betű ne idegenül álljon szemben a díszítőanyaggal, hanem vele egybeolvadva teljes művészi egészet alkosson. Ez a célkitűzés fokozottabb mértékben vált valóra a gyomai officinából kikerülő könyveknél, amelyek a modern magyar könyvnyomtatás legjelesebb termékei. A puritán klasszicizmus könyvformái óta, a romantizmuson át, különösen a múlt század vége felé az öncélú díszítés túltengése és a technikai újdonságokban való tobzódás mindinkább heterogén művészietlen külalakot adott a könyvnek. A mű tartalma, lelke és anyaga a szöveg, az illusztráció, a papír egymásról nem vettek tudomást. Készítettek szép illusztrációkat, olvasható szedést, cifra kiállítást, de szép könyveket alig. Ennek az izléstévelyedésnek felismerésével nálunk Kner Izidor úttörő volt. Már az 1910 körül kiadott Gelléri Mór összegyűjtött munkáiban az akkor párját ritkító szép szöveg és a gazdag díszítés homogén egész és mindez a könyvek tartalmával és az író egyéniségével összhangzatos egység. Az akkor divó szecessziós irány mesterkéltséget és tapogatózó formanyelvet csakhamar helyet adott az utolsó tízesztendő Kner-nyomtatványainak, amelyek a régi könyvnyomtatómesterek munkájának legjavát jellemző

művészi tudást párosítva a modern magyar grafika fejlett izlésével, a magyar könyvek közt a legelső helyet foglalják el. E lapokról is ismeretesek Divéky illusztrációi a Kisértet-históriák és Éjféli című kötetekhez, amelyek egybeolvadva a szöveg harmonikus betűtípusához, a Kner-nyomda és a magyar könyvnyomtatás újabb fejlődésének határkövei. Majd két kongeniális iparművésznek, Kner Imrénnek és Kozma Lajosnak közreműködésével látnak napvilágot a gyomai könyvnyomtatóműhelyben az utóbbi évek legszebb magyar könyvei. A sorokba szedett betűk ritmusa, az illusztráció és a szöveg harmóniája azt a kérdést vetik fel, hogy vajjon a betűtípusok alkalmazkodtak-e a könyvdíszetekhez, vagy az ezeket tervező művész készítette munkáját a szöveg kiegészítésére. Kner Imre kiegyensúlyozott, példás elgondolású és kivitelű typográfiai elrendezése és Kozma Lajos úttörő magyar motívumú díszítőanyaga a Kner-könyvek szépségének egyenlőrangú tényezői. Kozmát a magyar grafikai művészet sok tekintetben Kner Izidornak köszönheti. A Balázs-féle Hét mese, a csepke-könyvek, a magyar klasszikusok, különösen pedig a Monumenta Literarum iskolapéldái még annak is, hogy miként kell a könyv kiállítását — ideértve a kötést is — a könyv tartalmával harmóniába hozni. A régi műveknél az illető kor könyvnyomtatóművészetéhez való alkalmazkodást éppoly kifinomult izléssel valósították meg, mint ahogy a felhasználandó papírt kiválogatták. A Monumenta Literarum egyes füzetét kézbevéve, a külső formából első látásra következtethetünk a tartalomra. Hasonlítsuk csak össze az Aucasin és Nicolette füzetet Boccaccio Dante dicséretével, Milton kisebb költeményeit a Cserhalommal, Tolsztoj Két zarándokát az Énekek Énekével. Azok a füzetek is, amelyek minden díszítés nélkül készültek éppoly jeles iparművészeti termékek, mint a könyvdíszettel ékítették. Külön méltatást érdemelne Kner Albert fametszeteivel díszített és Kner Erzsébet által kötött Panca Tantra, amely időrendben talán utolsó terméke a Kner-nyomdának és a magyar grafikai művészetnek újabb fejlődési állomását jelenti.

Mindezeket az értékeket pedig a magyar alföld szívében határtalan áldozatkészséggel teremtette meg Kner Izidor. Lelkes szolgálatának nagyságát akkor értékelhetjük igazán, ha szem előtt tartjuk, hogy csonka, elszegényedett országunkban alig érheti el egy kiadás azt a példányszámot, amelyek a nyugati országokban a számozott példányok elhelyezésénél is bizton remélhető. Abban a szinte vallásos munkaszeretettől eltöltött műhelyben, amelyben Kner Izidor közel fél évszázad óta dolgozik, a szakadatlan egyenesvonalú fejlődés az irány és az elismerés ünnepének perce csak a további haladás útjelzője lehet.

Naményi Ernő

HELYREIGAZÍTÁS. Lapunk legutóbb megjelent 1925. évi VIII—X. számának 154. oldalán a M. kir. Iparművészeti Iskola növendék-munkái között bemutatott díszítő-festészeti osztály balifestészeti terveit. Ezek nem — mint ahogy tévesen írtuk — Sándor Béla tanár, hanem Stein János tanár vezetésével készültek.